

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

УДК 37.011.37.037

ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

С.І.Бобела

Анотація. У статті розкриваються погляди Августина Волошина на значення духовного виховання у соціальному становленні учнівської молоді.

Ключові слова: духовність, соціальне виховання, норми поведінки.

Аннотация. В статье раскрываются взгляды Августина Волошина на значение духовного воспитания в социальном становлении учащейся молодежи.

Ключевые слова: духовность, социальное воспитание, нормы поведения.

Summary. The article describes the views of Augustine Voloshin on the value of spiritual education in the social formation of youth

Keywords: spirituality, social education, standards of conduct.

Актуальність і постановка проблеми. Незважаючи на те, що людина живе у матеріальному світі і має насамперед потреби матеріальні, духовні ідеали завжди вважалися вищими, більш важливими цінностями. Останнім часом спостерігається суттєве погіршення моральних взаємин між людьми, зростання цинізму, брутальності, жорстокості, агресивності, невміння зрозуміти одне одного, виявити повагу, толерантність, милосердя, справедливості. Ці риси, нажаль, дедалі виразніше проявляються у поведінці не тільки дорослих, юнаків, а й підлітків і навіть дітей. З огляду на це, держава останнім часом надає великої ваги духовному вихованню молодого покоління (зокрема, це відображено у Наказі Міністерства освіти і науки України від 26.07.2005 року № 437 «Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства»).

Духовне виховання є вкрай важливим чинником соціального становлення учнівської молоді. В сучасних умовах, зважаючи на зміни ціннісних орієнтирів людини, зникнення культурних обмежень, послаблення всієї системи соціального контролю та істотних змін і самих норм поведінки, коли підростаюче покоління перебуває під впливом багатьох негативних явищ, що несуть у собі загрозу здоров'ю нації, особливого значення набуває пошук раціональних шляхів подолання та попередження окреслених деформацій.

Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми, безумовно, слід вважати посилення уваги з боку сім'ї, школи, церкви до духовності підростаючого покоління, його морально-етичного виховання.

На сучасному етапі закономірно посилюється інтерес до історії української педагогіки, потрібним і цінним є використання досвіду минулого, зокрема спадщини видатних закарпатських культурно-освітніх діячів, педагогів початку ХХ ст., які в своїх працях порушували питання духовного виховання молоді. До плеяди таких національних провідників належав А.Волошин – високоосвічена, культурна, інтелігентна людина, відомий педагог, просвітитель, релігійний, громадський і політичний діяч 20-30-х років минулого століття. Аспекти соціального виховання учнівської молоді, які висвітлені у його педагогічній спадщині, актуальні й нині для розв'язання багатьох питань у системі виховання [1, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що актуальність проблеми обумовила інтерес до неї багатьох дослідників. У різний період науково-педагогічну спадщину Августина Волошина досліджували М.Баяновська, М.Зимомря, О.Яцина, О.Мишанич, О.Фізеші, І.Небесник., В.Турияниця, Т.Беднаржова, Ю.Балега, М.Болдижар, В.Гомоннай, М.Вегеш, М.Кляп, В.Пагиря, Н.Калиниченко, В.Луговий, М.Бражніков, М.Барна, М.Кухта, Л.Маляр, В.Майборода, М.Ярмаченко, Д.Герцюк, П.Ходанич, В.Бірчак та ін. Так, внесок дослідника у розвиток освіти краю висвітлено у книзі В.Гомоннай «Антологія педагогічної думки Закарпаття (ХІХ–ХХст.)» та

його монографічному дослідженні, працях В.Росула, М.Талапканича «Школа та освіта Закарпаття». Інформативними є дослідження М.І.Кляп «Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919-1939)» та О.Мишанича «Життя і творчість Августина Волошина» [2, с. 14].

Мета статті – висвітлити погляди Августина Волошина на значення духовного виховання у соціальному становленні учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу. Погляди А. Волошина формувалися на основі досягнень передової європейської педагогічної думки XIX—XX ст. Його концепція максимально наближувала процес навчання та виховання до життя, поєднувала соціальне, морально-духовне, фізичне та трудове виховання. Він визначав п'ять основних чинників соціального виховання: сім'ю, школу, державу, церкву й вихователя.

За неповними бібліографічними даними А.Волошин з 1899 до 1944 р. написав і видав понад 40 підручників, окремі з яких витримали по кілька видань. Букварі, читанки, підручники рідної мови, арифметики, фізики, педагогіки, психології, дидактики, логіки, науки стилізації, педагогічної етики і методології – такий результат науково-педагогічних інтересів Августина Волошина і його комплексного підходу до проблем соціального виховання [1, с. 14].

Як педагог Августин Волошин вважав, що соціальне виховання покликане «ширити культуру, нести світло знань і добра в усі куточки людського життя» [5, с. 10]. Тому соціальні мотиви виховання пронизують усі дослідження, підручники, наукові статті, промови. Важливе місце в його творчому доробку посідає наукове дослідження «О соціальному вихованню». У книзі обґрунтовується думка, що позитивні й негативні якості людини не вроджені, а є результатом виховання. Автор вказує на відповідальність батьків за виховання і навчання дітей, на їхній обов'язок віддати дитину в "науку", висуває ідею, що виховання слід починати з раннього віку [5, с. 18].

У дослідженні «О соціальному вихованню» розглядається історія соціологічних знань, подається періодизація суспільно-громадського життя, в оригінальній формі зроблено спробу поєднати ідею соціалізму з принципами християнської моралі, висвітлюються деякі психологічні моменти формування особистості, розкриваються окремі аспекти соціальних зв'язків і відносин.

Як представник духовенства, Августин Волошин особливого значення надавав духовному вихованню у цілісній системі виховання, що зумовлено особливим завданням та змістом, специфікою його природи. Метою такого виховного процесу було прищеплення молоді непохитних релігійно-етичних переконань, що базуються на загальнолюдських моральних цінностях і вічних ідеалах правди, добра та краси. Релігійні почуття, на думку вченого, мають формуватися поступово з дитинства до зрілості.

Дотримуючись позиції, що саме християнство є джерелом моралі, на якій повинні базуватися суспільний устрій, порядок і лад, Августин Волошин наголошував, що духовне виховання повинно здійснюватися на християнських засадах, а головними провідниками його мають бути сім'я, школа та церква.

Августин Волошин вважав першочерговим завданням сім'ї – закласти початки духовності підростаючому поколінню, що допоможе в подальшій його соціалізації. Застерігав батьків від того, щоб любов до дитини не закривала їм очей на недоліки, на негідні її вчинки. «Там, де мати і батько зі сліпої любові до дитини не виступають проти злих нахилів дитини, де родичі не мають часу займатися з дитиною, або де злий приклад дають їм, там із рідного дому дитина не понесе з собою нитку чесноти, котра на все життя в'яже дітей добрих родин з родичами» [3, с.13]. Саме батьки, домашнє оточення є першими вихователями дитини. Тепла, доброзичлива атмосфера рідного дому – основа доброго виховання. Напруженість родинного життя, непривітність сімейних відносин залишають погані наслідки. Вади родинного виховання згодом повинен виправляти учитель, школа [5, с. 32].

На сучасному етапі молодь переважно рідко відвідує разом із батьками театри, виставки, екскурсії, церкву; вкрай обмеженим є й «живе спілкування» у сім'ї. Часто батьки замінюють духовний діалог з власними дітьми «теле-іграшково-розважальною індустрією», внаслідок чого позитивний потенціал сімейного виховання істотно знижується. Як зазначає О.Шевченко, на духовне формування дітей у сім'ї значний вплив справляють і такі чинники, як тип стосунків її членів, стиль спілкування, мікроклімат, який може бути як сприятливий, так і несприятливий. Не сприяє духовному розвитку дитини, зокрема, нервовий, напружений мікроклімат: він негативно позначається на психічному стані дитини, на рівні її самооцінки, налаштовує на підсилення її агресивності. Доброзичлива ж атмосфера, пронизана щирістю, взаєморозумінням, любов'ю, навпаки, створює надійне підґрунтя для розвитку відповідних якостей особистості дитини, що в майбутньому допоможе їй легко адаптуватися в соціальному просторі [5, с. 23].

Завданням школи Августин Волошин вважав – не тільки освіту молоді, а й передусім виховання високоморальних, національно свідомих громадян. Засобами духовного виховання у школі повинні бути відповідні виклади з історії, літератури і природничих наук, теологічні відомості, елементи релігійних практик, церковний спів і сакральне мистецтво. Загалом педагог школи повинен бути високоморальним, високодуховним не лише на словах, а й у своїх діях, тому що його вихованці не тільки довірливі, а й дуже сензитивні до всілякого роду обману чи розбіжностей між «словом і ділом».

Августин Волошин, пояснюючи завдання церкви, закликає молодь: «Будьте совершенні як і отець наш небесний совершен есть». По словам Зіллера, німецького педагога: «в особі Христа перед нами стоїть дійсний образ моральної досконалости, образ божественности, через котрий дитина стається подібною до Него, стається сином Божим, наближуючись до вічного духовно-морального ідеалу».

У своїй праці «Загальна педагогіка» вчений розглядає думки видатних педагогів минулого щодо значення духовного виховання у соціальному становленні учнівської молоді. Так, Святий Ієроним наголошує на важливості виховання «трудолюбія та смиренности». «Най навчитися дівчина обертати веретено і погорджувати шовковим одягом. Най носить такий одяг, який боронить її від холоду, а не такий, який навіть не прикривав тіла... Замість діаманту і шовку най полюбить святе письмо. Душа повинна бути храмом Бога» [4, с. 5].

«Герберт Спенсер, англійський філософ, один із основателів соціології, про виховання навчав, що воно повинно бути навчанням (теоретично) та мистецтвом (практично), яке веде до удосконаленого життя» [4, с. 6].

Англійський вчений Стюарт висвітлює ціль соціального виховання так: «Виховання - не така освіта, котру кожне покоління передає своїм потомкам, щоб сих довести до того, аби могли уровень культури дальше підтримати, а така, коли можна ще вище підняти» [4, с. 6].

Волошин доходить висновку, що «соціальна педагогіка звернула увагу на народну культуру. Сим і конкретизувала ціль виховання, бо в славніших представниках культурного розвитку кожного народу вбачає ті конкретні ідеали, котрим може дякувати народ, свою духовну і моральну цивілізацію. Соціальна педагогіка дивиться на культуру як на соціальний стан народу і людського роду, як на стан противний первісному стану» [4, с. 8].

Педагог простежує, що «давні греки ідеалом вважали людину - мудру, жиди – справедливу, а римляне - трудолюбиву. Християнство подало нам не лиш цілі і теорію досконалости людини, але і конкретну особу ідеала тієї досконалости, в особі Бого-Чоловіка – Ісуса Христа. Він є втіленням всіх ідей удосконаленого і доброзичливого життя. Він не лиш мудрий, не лиш справедливий, але і милосердний, добрий, трудолюбивий, смиренний і пр. Загалом він уявляє собою всі властивости досконального життя» [2, с. 8].

Висновки. Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що педагогічна спадщина Августина Івановича Волошина і сьогодні не втратила цінності. Його досвід, набутий в умовах демократичного устрою Чехословаччини, спогади, наукові праці з історії педагогіки, церковно-релігійного життя, дослідження з мови й літератури, п'єси не втратили свого наукового, виховного та ідейно-естетичного значення, яке можна і треба використовувати на сучасному етапі в практиці соціального виховання учнівської молоді.

Творча спадщина А.Волошина справедливо заслуговує на належне місце в науковому, культурно-історичному й політичному розвитку Закарпаття і всієї України ХХ ст.

Література

1. Вегеш М. Августин Волошин. / Вегеш М., Гомонай В., Зимомря М. – Ужгород, 1995. - 100с.
2. Вегеш М.М. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України / Вегеш М.М., Кляп М.І., Тарасюк В.Ю., Токар М.Ю. - Ужгород: Карпати, 2005 - 464 с.
3. Волошин А.І. Дидактика / А. Волошин. – Ужгород: Накладом Пед. товариства Підкарпатської Руси, 1933.–36 с.
4. Волошин А.І. Загальна педагогіка. / А. І. Волошин– Ужгород: Накладом Пед. товариства Підкарпатської Руси, 1932. – 24 с.
5. Волошин А.І. О соціальному вихованню. / А. І. Волошин. - Ужгород: Унію, 1924.- 53 с.